

Siosarnach

le Brian Ó Baoill

Tá siosarnach na gaoithe trí dhuilleoga
ar an gcasán tríd an gcoill,
ar an gcasán cas.
Beidh siosarnach ón ghaoth
i measc na gcaobh agus muidhe imithe as.
Is i gcionn leath-mhilliún bliain,
is an cine
le fada de dhroim an tsaol,
is ag déanamh cré,
agus caonach glas,
beidh siosarnach ón ngaoth.
ar an gcasán cas.
Ciúin an cine faoi chré, agus,
ina aiséirí trí shú na gcaobh,
leighseoidh sé gach leonadh,
gach creach cholgach,
a dhein le linn a lae.
Beidh siosarnach ón ngaoth
i measc na gcaobh,
beidh srutháin bhána,
caorthain rua ar na bánta,
ag fás sa bheatha bhreá;
agus lá,
ón gcladach, nó ón bhforaois,
nó ón mhá,
brúfaidh réamh-Adhamh fiosrach
é féin aníos:
agus cuirfear tús le chuile rud;
arís.

COILLTEÓIR

le Ruaidhrí Ó Tuathail

Maireann an chraobh ar an bhfál
Ach ní mar sin don lámh a chuir"
Má tharla gurbh fhíor
Ní h-amhlaidh i gContae Mhuigheo.
Dé hAoine seo caite chonaic
ceannaí ar thaobh an bhóthair
- reiceadóir ábhar tine-
Nár thuig go rabhthas
ag coilleadh seanfhocal
le chuile bhuile den tua
dár thug sé
don choll óg.

BEQ

le Brian Ó Baoill

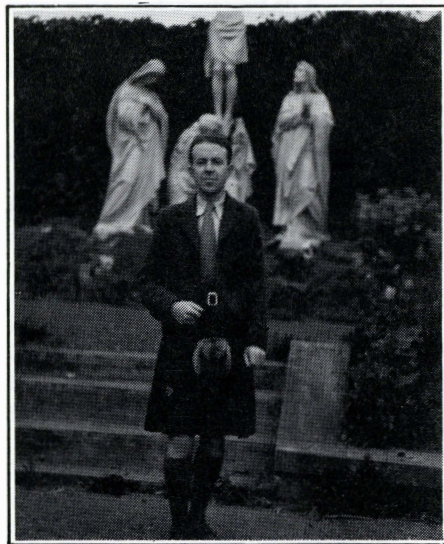
An ón sceach álainn róis
An dath sin ar an spéir,
Nó an ó chneas an chailín deas,
A thagann sé go léir?

Nach éadrom í sa ngarraí
A céim anonn s'anall
Taobh thiar de sceach na gconrós,
Idir mé is an spéir sin thall.

Nach aoibhinn í an bheatha,
Más sealadach í féin,
Nach fearr seal álainn uair amháin,
Le siúl ar dhroim an tsaol,

Ná neamhní dubh, gan fhios, gan bheith,
A thit ó bhláth mar shíol,
Is a sheol le gaoith go hard anonn,
is nár shroich an talamh riamh?

An fiú a bheith ag ceistiú,
is ag lorg cúis is fáth,
is ag cumadh déithe áisiúla,
is gan freagra ceart le fáil?

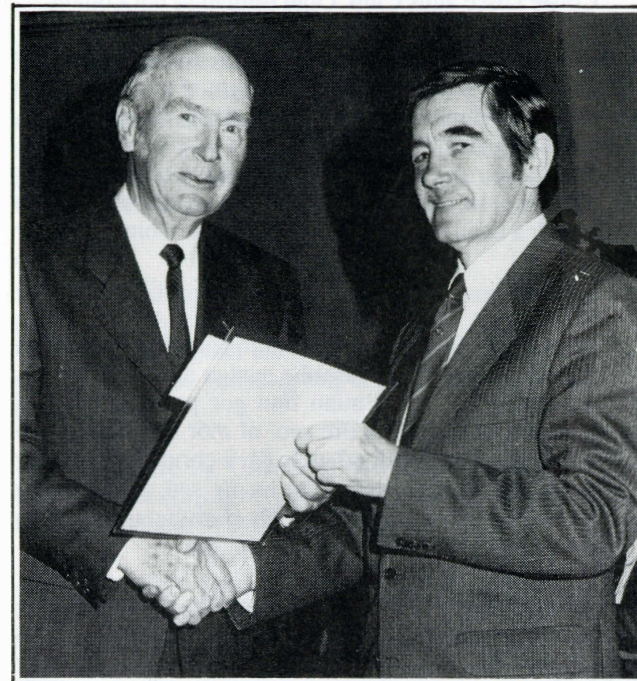
Colm Mac Gill Eain nó Colm Alban a chaith seal dhá shaol ag bailiú béal oideas i gCois Fharraige. Beidh a dheartháir Somhairle, duine de mhór fhilí na linne seo, i gcuideachta na bhfilí 's na gceoltóirí Albanach i gColáiste Lurgan ar an 14.4.1989.

Coistí an Pharóiste

GLÓR NA nGAEL

Brian Ó Baoil ag glacadh duais ar shon paróiste an Chnoic i 1988.

Beidh an tUachtarán ag teacht go Cois Fharraige chun príomh-dhuais na bliana seo a bhronnadh ar pharóiste an Chnoic ar an 21ú Bealtaine i gColáiste Lurgan.

Istigh i seomraí ciúine
Coistí forbartha neamhghairimiúla
Uair i ndiaidh na huaire
Ag cruinnithe tuisiúla
Ag cur gníomhartha á ndéanamh
Go deonach is le héifeacht
Trí ghéarchúis a moltaí
A chur ag snámh ar an aer,
Is ag cur le líon na meithle
I gcéimeanna mín-réidhe.

An Ceantar

Tuige a n-oibríonn daoine ar choistí? Is beag buíochais a fhaigheann siad go hiondúil ach lochtaítear iad anois is arís. Agus cé go n-éiríonn an corr dhuine as an obair, gan an fíor chúis a lua b'fhéidir, leanann cuid mhór ar aghaidh ar feadh na mblianta, ar feadh ró-fhada, seans, i dtuairim chuid den chomhludair. Is dóigh gur rud éigin idir gá agus grá a spreagann an duine le dul ar choiste. De bharr an ghrá atá aige/aici don chomharsan nó don cheantar is léir don duine go bhfuil gá le seirbhís nó le forbairt nó le cosaint de chineál éigin. Le fírinne, is dóigh gur naoimh iad coisteoirí, nó b'fhéidir go bhfuil siad beagáiní craiceáilte, nó an dá rud.

Sliabh, trá, clocha crua agus talamh thanaí, ballaí agus bóithriní, filí agus feilméirí agus feilméirí gur filí iad, mná tí, lucht monarcha, lucht oifige. Ilghnéitheach pobal pharóiste an Chnoic inniu, idir iad atá nuatagaithe agus sean-tagaithe.

Polasaithe

Níl stair na gcoistí ag dul siar i bhfad, ach ón uair a thosnaigh siad, d'fhás agus d'fhorbair an córas ar bhealach suntasach.

Tá eolas faoi dhátaí bunaithe na gcoistí ar fáil ar leathanach eile agus, mar sin, tabharfaidh mé léargas ar an bpictiúr go ginearálta agus ar chuid de na cinnithe cinniúnacha.

Thug na coistí cinnireacht an-mhaith don phobal agus ba mhaith liomsa, mar dhuine nach raibh lámh ná páirt aige i gcúrsaí sa Pharóiste seo ag an am, dhá phointe a lua.

Sa chéad dul síos, go bhfuil treoir nó cinnireacht nár mhiste do phobal na tíre ar fad í a leanacht le fáil i bparóiste an Chnoic, agus, sa dara dul síos, gur chóir aitheantas poiblí a thabhairt do na daoine sin a leag síos an bunsraith.

Tá súil agam go nglacfar leis an deis len é seo a dhéanamh nuair a bheidh an paróiste ag comóradh a bhua i nGlór na nGael.

Nuair a bhunaigh pobal an Chnoic Cumann Forbartha Chois Fharraige sa bhliain 1966, bhunaigh siad dhá nós a bhí fíor-thábhachtach:

1. Seirbhís a chur ar fáil do Phobal an Chnoic agus é sin a dhéanamh trí Ghaeilge; agus
2. Fo-choistí a bhunú nó a spreagadh le go mbeadh chuile ghné d'fhorbairt an phobail mar phríomh chúram ag coiste áirithe.

Dheimhnigh an leagan-amach seo go bhféadfai tabhairt faoi fhorbairtí éagsúla ag an am céanna agus go scaipfí dualgaisí agus údarás amach tríd an phobal. Tá an córas sin coitianta go leor anois, ní raibh ag an am.

Bunaíodh Cumann Peile Mhichíl Bhreathnach, an iris Biseach, Coiste Glór na nGael agus Fo-Choiste

tionscail sa chéad bhliain; Cumann Drámaíochta, Coiste Uisce agus Club Óige Lurgan sa dara bliain.

Léiríonn an fás seo an fuinneamh iontach a bhí sa chéad choiste sin agus an cúram a rinne siad de sheirbhísí don phobal, don óige, do na healaíne agus, ar ndóigh, don Ghaeilge féin.

Mar is léir ón sceideal, is ar éigin a d'imigh bliain thart ó shin gan scéim nó coiste nó seirbhís nua a bheith á bhunú, agus coinníodh na sean-chinn ar siúl.

Tuige?

Bheadh sé réasúnach a fhiafraigh cén fáth a bhfuil gá le coistí forbartha, polasaithe teanga agus mar sin de. Tá gá leo mar, más mian linn gur pobal Gaelach a bheadh i bhfeighil na tíre seo, ní mór dúinn an pobal Gaelach sin a chothú nó, más gá, a chruthú. Faoi mar is eol dúinn, scrios Sasana an tír seo ó thaobh na heacnamaíochta agus ó thaobh chultúir agus teanga agus níl an obair aththógála déanta fós.

Tá cuid den phobal ag rá gur cóir dúinn éirí as. Feicfidh tú a gcuid litreacha sna nuachtáin: "Lets

AN CNOC 88

1965	1968	1972	1976	1979	1983	1986
Seipéal Naomh Ainnin	Coiste Uisce	An Grúp Scéim Uisce	Comhar Lurgan	Bunú Eigse Scoile	Foilsíú Biseach	Bunú Baird Chois Fharraige
An Bunscoil	D'Éiligh an Cumann Forbartha Udarás don Ghaeltacht	Scoil Náisiúnta Nua	1977 Amárach	Biseach	1984 Bunú Comharchumann Saileama Teo.	1987 Foilsíú Chois Fharraige an cheoil
Gairmscoil	1969 Club Oige Lurgan	1973 Foilsíú Téacsleabhair Gaeilge	An Gael Acadamh	1980 Foilsíú Biseach	Bunú Gníomh Cearta don Ghaeltacht	Biseach
1966 An Cumann Forbartha	Cearta Siabhialta na Gaeltachta	Coiste na Páirce	Siopa an Phobail	1981 Oscailt na Páirce	1985 Bunú Léargas don Teilifís	Comhar Creidmheasa Cholm Cille
Talamh do Gaeltarra	1970 Bunú Comharchumann Chois Fharraige	1975 Bunú Cló Chois Fharraige	1978 Bunú An Coiste Cúlúir agus Caitheamh Aimsire	Biseach	Bunú Coiste Forbartha na Páirce	Comhaltas Ceoltóirí Éireann
Cumann Dramaíochta	1971 Comhchoiste Ghaeltacht Chonamara	Bunú Naíonra Lurgan		1982 Ranganna ar an Sean-Nós		1988 Foilsíú Filí Oga
Biseach a l				Foilsíú Guth Lurgan		
Athbhunú Ml Breathnach						
Glór na nGael						
Coiste Tionsclaíochta						

admit, with regret, that the revival has failed and waste no more time with it".

Is toradh é an dearcadh seo ar easpa dáiríreachta na rialtaisí thar na blianta. Ní raibh aon easpa eolais faoi céard ba ghá a dhéanamh leis an Ghaeilge a shábháil, ach níor deincadh é agus níl sé á dhéanamh. Cén chaoi a chuirtear teanga i réim? Cén chaoi ar éirí le Béarla in Éirinn? Is é an freagra, i bhfocal amháin, "cumhacht".

Sa séú aois déag is ar éigin a labhradh aon Bhéarla taobh amuigh de Bhaile Átha Cliath. Ach tar éis 1607, nuair a fágadh lucht na Gaeilge gan cumhacht phoiliticiúil agus gan arm, tharla cúpla rud a bhí fíor-thábhachtach.

1607 - seizure by Crown of the entire counties of Cavan, Fermanagh, Armagh, Derry, Tyrone, Tyrconnel, about 511,456 Irish acres.

26 September 1653 - Act of Grace in English Parliament ordering Irish Catholics to transport themselves, on pain of death, into Connaught before 1st March 1654.

1661-1666 - Acts Settlement. 7,800,000 acres confiscated and distributed.

Faoi mbliain 1778 ní raibh ach 5% de thalamh na hÉireann i seilbh na nGael. Agus, ar ndóigh, bhí tionchar mór ag an éagóir seo ar an teanga. Mar a dúirt Sasanach, Stanyhurst, ag an am "Where the country is subdued, there the inhabitants ought to speake the same language the vanquisher parleth".

Dúirt Sasanach eile, Spencer "...it hath ever been the use of the conquerors to dispise the language of the conquered and to force him by all means to learne his".

Tá aththógáil mhór le déanamh in Éirinn ó thaobh na heacnamaíochta agus ó thaobh chultúir agus teanga. Ní éadóchas ach díongbháilteacht atá uainn.

Céard is féidir a dhéanamh?

Ar an leibhéal áitiúil is féidir le coistí an fhorbairt eacnamaíochta agus sóisialta a chur chun cinn trí

Ghaeilge, faoi mar atá á dhéanamh i bparóiste an Chnoic. Beidh meas ar an teanga a bhíonn in úsáid ag institiúidí tábhachtachta an phobail. Mar sin, más mian linn go mbeidh meas ar an nGaeilge, ní mór dúinn a dheimhniú go mbainfidh na hinstiúidí tábhachtacha feidhm asti. Tá an rud céanna fíor faoi institiúidí ar an leibhéal náisiúnta, ar ndóigh. Muna gcuirtear na seirbhísí tábhachtacha ar fáil trí Ghaeilge ar an leibhéal sin, táthar ag deimhniú, ní amhain nach mbeidh meas uirthi ar an leibhéal náisiúnta ach táthar ag déanamh beag de iarrachtaí na ndaoine ag an leibhéal áitiúil.

Nithe nua

Is iontach an rud é go bhfuil na sean-choistí ag feidhmiú i gcónaí, go mbíonn coistí agus institiúidí nua á mbunú, Comharchumann Sailearna, craobh de Chomhaltas Ceoltóirí Éireann, An Comhar Chreidmheasa, mar shampla, agus go mbíonn daoine fós ag smaoineamh ar sheirbhísí breise ar nós Seirbhísí Turasóireachta, Seirbhísí breise Teanga, Cór do Dhaoine Fásta, Aonad Phobail, Iarsmalann, Ranganna Ceoil agus mar sin de.

Ta mé cinnte go dtabharfaidh pobal an Chnoic faoina leithéid leis an bhfuinneamh, an éifeacht agus an comhoibriú céanna is a thug An Cumann Forbartha faoi riachtanaisí an phobail o 1966 i leith agus go mbeidh Glór na nGael le cloisteáil i mbun gnó i gCois Fharraige go deo.

Brian Ó Baoill

SIOPA AN PHOBAIL

Gach cineál earraí ar fáil

*Gach deá-ghuí ó
Seán & Mairéad Ó Foighil*